

Nu har jag färdigt dikten och visan den är slut
och har ni inga penningar så långa hit en sup
Om någon önskar veta vem visan diktat har
så är det Friskens Erik som dräng på gården var

I slutversen av visan står att "Friskens Erik" har diktat visan. Han är son till Matilda och C.A. Frisk och har tydligen upptecknat visan efter sin far, eftersom den skrevs redan på 1880-talet och Erik föddes den 28 juli 1891 i Våmb.

C. A. Frisk var tydligen känd som en framstående "vers-smidare" eftersom han till och med blev ombedd av Nordiska museet i Stockholm att skriva en dikt om den "Den gamle indelte knekten", vilket han också gjorde. Efter en del sökande fick jag kontakt med ett barnbarn till C. A. Frisk. Hon heter Inez Frisk Nordgren och bor i Hjo. Av henne fick jag låna "Friskens" egen levnadsbeskrivning.

Följande levnadsskildring är i original skriven för hand i ett enda löpande stycke. För att göra texten mer tillgänglig för dagens läsare har vi delat upp texten i stycken och använt oss av modern stavning. Frisk skriver ömsom i talspråks-, ömsom i skriftsspråksform. Vi har i största möjliga mån hållit oss till originaltexten. (Red. anm.)

En levnadsskildring av C.A. Frisk

År 1867 den 25 januari föddes en välskapad gosse till världen i Varnhems socken av Skaraborgs län. Föräldrarna innehade ett torp under en kronogård vid namn "Ångarås" för en dagsverksskyldighet av två dagar i veckan. Fadern var s.k. "gårdssnickare". Föräldrarna redde sig någorlunda, men torparnas ekonomiska ställning var då i allmänhet ej den allra bästa. Emellertid, detta barn var det sjätte och fick namnen Karl Alfred (*i skildringen stavar Frisk namnet Karl med K, men undertecknar med C.A.*), men döden hade skördat tre. Således var blott en bror och en syster kvar.

Vi vill nu särskilt fästa oss vid denna Karl vilken denna levnadsbeskrivning gäller. Han växte och då han var fyra år och det femte föddes en flicka i familjen som fick namnet Märtha.

Det visade sig att något ovanligt skulle bli med denna Karl han var fem år gammal läste han rent utan föregående övning s.k. stavning. Då han var sju år var han med på ett husförhör fick då läsa högt för de församlade, vilka alla förundrade sig, minst prästen som hette Bergstrand. Emellertid gick åren och äldsta systemen Augusta flyttade från hemmet, och brodern Gustaf blev trumslagare vid Skaraborgs Regemente å Axvall. Karl fick oregelbundet i småskolan, och endast 70 dagar i folkskolan grund av hjälp med arbete i hemmet. Vid 13 års ålder blev bestämt att Karl skulle utgöra dagsverksskyldigheten på herrgård med tre dagar i veckan, och de övriga tre sköta torpet. Fadern bestämde sig då bort på byggnadssnickeri. Herrgården hade bytt ägare innehades nu av en baron Ulrik Åkerhjelm. Här fick Karl mycket hårt med olika slags jordbruksarbete samt skjutsa baronens rätt ofta åkte in till staden Skövde.

Vid 14 års ålder blev Karl konfirmerad av dåvarande kyrkoherde i Varnhem, David Holmgren. Vid 16 års ålder flyttade Karl från hemmet till Stenstorp. Då hade föräldrarna köpt jord och uppbyggt stugubyggnad och flyttat från torpet. I Stenstorp var Karl på ett och samma ställe i tre och ett halvt år. Sedan flyttade han till en socken i närheten av Skövde som hette Våmb och var där i två år.

Under det sista året fullgjorde han första årets värnplikt å Axvall (68 dygn). Nu var såväl modern som brodern Gustaf döda. En epidemisk hjärnfeber utbröt å Axvall som skördade den av familjen avhållne, lille trumslagaren.

Den förste november 1888 reste Karl till Stockholm och hade där jämte flera ynglingar fastnat i en värvares papper. Här började Karl på en s.k. militärisk bana. Den 22 februari 1889 skedde en olyckshändelse i det att Karl av överansträngning med lingång i gymnastiken störtade från en höjd av 40 fot ned i golvet. Vid undersökning befanns bar

armarna vara skadade och näsbenet avslaget samt två revben mitt för hjärtat. Karl bars av kamrater till Garnisonssjukhuset och var medvetlös i elva timmar. Så småningom läktes dock skadorna. Det tog en tid av tre månader och fem dygn.

Det var en provotid för "lille Lasse" (som han i allmänhet kallades) som är obeskrivlig. Han fick då gå hem till regementet, som var pansarbataljonens 4:e kompani, förlagt på Kungsholmen intill Bottniska viken som går in till staden och vars vatten rinner under Norrbro vid slottet. Nu blev det annat för Lasse. Sopa och städa de första åtta dagarna. Sedan uttagen till ordonans till Arméfövaltningen, gå med post och pengar varje dag. Klädd i paraddräkt, som bestod av ny mössa med plåt plus plym, ny rock, dito byxor mörkblå färg samt s.k. huggare vid vänstra sidan. Vid handtaget var fastsatt en kartuschrem (handrem), med blå dufs. Remmen och spännet skulle vara blankpolerade varje dag samt mjuka stövlar, veckade vid fotlederna.

Då Lasse marscherade förbi Garnisonssjukhuset vinkade de kvarvarande patienterna. På andra sidan gatan var caféer. Där stod två och tre flickor å vinka å ville bjuda på kaffe, men det var ej tillåtet för lille Lasse att uppehålla sig (stanna) utan bara gå.

Så hade fyra månader gått sedan den ovannämnda olyckshändelsen. Då skulle en från 4:e kompaniet kommenderas till Garnisonssjukhuset för att utbildas till sjukvårdare, och det blev No. 80 Larsson, Karl Alfred från Västergötland. Han fick då lämna all den grannlåt i form av kläder, som härovan nämnts, och blev utrustad med två stycken munderingar (linnekläder och en mörkblå). Fick lämna in packning, gevär osv. Tog farväl av övriga kompanikamrater och fanjunkaren vid namn Tibbelin samt kapten E. A:son Leijonhufvud, som alla önskade lille Lasse lycka till och att komma tillbaks med bra betyg.

Den 1 juli 1889 kom Lasse till Garnisonssjukhuset, igenkänd (och välkänd) av alla. Portvakten var den förste som önskade honom välkommen, sedan sköterskorna, så doktorn (som var densamme som behandlat honom). Det kom flera, så vi blev 22 elever och det fanns då 388 sjukpatienter.

Den första kända Spanska sjukan rasade som värst. Två till tre dödsfall nästan för varje dag. Det blev annat för Lasse än att gå till och från Arméförvaltningen. Det var vakning var och varannan natt. Minst tio nattkärl skulle rengöras varje morgon. Vara med på operationer och obduktioner. Två timmar läsning varje dag, i apoteket i 14 dagar, opp på inlåsningen i tre veckor. Där fanns 21 patienter med olika slags könssjukdomar.

Sjukvårdsfurir
C. A. Frisk

Så gick fyramånaderskursen och man var var färdig för betyg. Det blev med "utmärkt beröm godkänd", för vilket Lasse av chefen fick tio kronor. Så blev då tjänstgöringen att sköta sjuka i sjukrummet, tre månader i följd, och den fjärde (månaden) som kock i köket. Så skulle kompaniet ut på fältmanöver. Då fick Lasse bära sjukvårdsrörelse och vid raster se om kamraternas fötter m.m.

Vid hemkomsten från den lade Lasse in till chefen om tjänstledighet från 1 maj 1901 till 12 oktober 1901, vilket beviljades. (*Här är det något som inte stämmer. Plötsligt har året blivit 1901. Borde vara 1890 eller 1891. Red.anm.*)

Då lämna Lasse in kronans kläder och blev civil och tog plats såsom "förkar" på en större gård i Uppland för kronor 2:50 per dag. Här blev det "knogit", men det gick. Så kom då den 12 oktober då tjänstetiden vid regementet var slut. Lasse inställde sig på chefsexpeditionen, erhöll avskedspass, med vitsord "utmärkt väl" samt sparade 80 kr. Den 13 oktober samma år, kl. 7.20 fm, var

Lasse på tåget från Stockholms central till Skövde. Kl. 7 em fortsatte jag (ty det är nämligen undertecknad som fortsätter denna skrivelse) gående (det fanns ingen bil då) till Varnhem, till en liten lägenhet vid namn Larstorp, som ägdes av min far, som då levde. En syster var hemma. Det var en dryg mil att gå, men hemmet drog.

Innan jag flyttade därifrån hade jag hjälpt far att bygga stugan. Efter nio års bortovaro var det roligt att komma hem å vara fri. Jag fick så plats på en gård i Våmbsocknen vid namn Persberg, som då ägdes av Doktor Torstenson och det bestämdes att jag skulle ha en krona om dagen plus mat. Jag fick ett par hästar att köra. Det var huvudsakligen höstplöjning som skulle göras, och det gick bra för mig ty jag hade fått pris för min plöjning i Uppland.

Så kom den 25 oktober 1892, då var det s.k. rekrytering i Skövde. Torstenson hade talat vid mig förut att jag skulle bli soldat åt honom, ty hans torp stod tomt, och tjänsten var vakant. Så jag besluta att gå till rekryteringen. Jag tog med samtliga avskedspapper från Stockholm samt arbetsbetyg från Uppland och kom in till Herrarna. Av läkaren förklarades jag duglig, antogs och fick namnet Frisk, då företräddaren haft det namnet, samt fick numret 765. Jag märkte strax att det blev annat bemötande från Doktors sida. Tredje dagen efter att jag blivit knekt åt honom, sade han att han inget arbete hade längre åt mig. Kvarvarande höstkörning kunde hans två drängar och rättaren hinna med. Jag svara att då reser jag tillbaks till Uppland. Där är jag välkommen. Jag struntar i hans knekttorp, men då ställde han mig en plats i Backgården Våmb. Jag fick 50 kronor i lön från den 1 november till den 1 april.

Den 3 april skulle rekrytmötet börja. Arbetet hos min nu blivna husbonde vid namn Bergström, är mångväxlande med skötsel av djuren samt kalkkörning.

Så kom den 1 april och den tredje måste jag inställa mig å Axvall, Skaraborgs Regemente, 7:e kompaniet, vars chef då var kapten Harald Åkersten. Fanjunkaren hette Frithiof. Regementschefen var överste Wästfält. Sedan jag blivit utrustad och iklädd

kronans kläder började ett s.k. lägerliv, som jag ej så litet kände till.

Efter 50 dygn blev jag s.k. ”afroberad”, då var jag fullkomligt indelt knekt. Befälet ville att jag skulle läsa vidare i skolor, men det var jag ej med på. Jag hade ju läst å exerat i tolv månaders rekryt i Stockholm, åtta månaders korpralskola samt fyra månaders sjukvårdsskola. Jag blev s.k. halvtroppchef, fick åtta pojkar av de förra kamraterna att lära m.m. tills 122 dygn hade gått. Då var första mötet slut.

Giftermål

Jag hade arrenderat bort mitt boställe på ett år för 150 kronor. Jag stannade då hemma. Far levde och en äldre syster var även hon hemma. Jag hjälpte till på småställena med lite av varje. Jag var välkommen överallt, särskilt på ett ställe vid namn Nytorp. Där bodde en möbelsnickare som hette Mällblom. Han hade en dotter. Vi var skolkamrater och hon fattade kärlek till mig, så den 10 november 1892 vigdes vi i Varnhems Prästgård av dåvarande kyrkoherden von Sydow. Jag var iklädd kronans paraduniform. Enligt gamla instruktion skulle man vara det vid vigsel.

Så var man då gift. Vi skulle flytta till bostället den 14 mars 1893. Min fru, hon vävde och sydde. Hennes yrke var sömmerska. Jag tog åt mig vedhuggning – på vintern å Lötens skog, Varnhem, 125 famnar. Kunde ej få mer än 125. Far samt en svåger fick bli med. Vi flyttade så till torpet och sydde och vävde, men så blev hon sjuk å jag anskaffa läkare, just min s.k. rusthållare. Han undersökte henne två gånger och tog tio kronor per gång (fast jag var hans knekt). Han föreslog Lidköpings lasarett och jag reste dit med henne. Det var kräfta i magen (som hon haft i tre år enligt doktorn). Hon var för klen för att opereras så jag fick henne med hem igen. Hon låg i elva veckor. Så kom döden och befria henne från vidare plågor. Den 19 november begravdes hon å Våmbs kyrkogård.

Så vart' jag ensam. Jag hade två duktiga kor, som jag körde både till kvarn och i jorden. Ett par grisar hade jag och ovannämnda

systemen kom å titta till mig emellanåt. Så fick jag med svärfadern å göra. Min avlidna hustru fick ej något efter sin mor som var död ett par år före vårt giftermål. Nu kom han och ville ärva hälften i vårt bo. Då vi inga barn hade säger lagen så. Men vi hade upprättat och lagfarit testamente oss emellan, så det blev inget för honom att få. Vårt bo var ju ej så värdefullt precis, men det var så vi redde oss. En divan, bord å två stolar hade vi fått av honom samt vävstolen (han var ju snickare).

Så börja ett strävsamt liv för mig ensam. Jag ville ej göra av med de nyligen inköpta djuren, särskilt därför att jag fått dem väl tama. Jag fick ingen dragare av roten, utan skulle bruka torpet själv, vilket bestod av s.k kåltäppa (ett gammalt tunnland) samt därintill varande nio tunnland jord, som jag av roten arrendera för en summa av 80 kronor.

På jorden fanns flera hundra stora samt många jordfasta mindre stenar samt 30 hopplockade stenrösen. Hägnader var dåliga eller inga. Jag besluta då att om Gud ger mig hälsa så ska det bli annorlunda. Och nu efter 47 års levnad här är rösena utom två borta, vars mängd varierat från 20 till 150 lass, och torpet är försett med hägnader. Flera hundra stenar har jag här sprängt och lagt i s.k. mur både på grannars och min underhållsskyldighet.

Befordrad

Nu måste jag förflytta mig tillbaka till 1894. Då blev jag på januari månad befordrad till sjukvårdande vice korpral samt i slutet av regementsmötet beordrad att packa regementets förbinderivagn samt följa den på den åtta dagars fältmanöver, som skulle bli vid slutet av mötet å Svältorna, Älvsborgs län. Det var en regnig manöver, ösregn de första dyggen. Vi låg första natten söder om Falköping. Jag hade lagt presenning på vagnen, släckt de röda lyktorna och krupit in i ett tält hos övriga kamrater. Då ropa någon på Frisk därute. Jag gick ut. Det var min rotemästare, Doktor Torstenson. Han var då badläkare på Mössebergs badanstalt och hade av regementsläkaren Christenson,

som åkte på förbinderivagnen och var läkare under manövern, fått reda på att jag var med. Jag fick då en tvåkrona av Torstenson. ”Till kaffe”, sa han, vilket var storartat, ty han var hållen för att vara ganska snål och noga. Emellertid, jag kom hem ”hällbrägda” såväl från manövern som från mitt andra möte å Axvall. Jag hade då fått lejt tillsyn till mina djur. Allt var bra.

Det blev för mig att ensam hugga i (ingen är för gammal att lära). Trots allt vad jag dittills fått å måste lära kunde jag ej mjölka mina kor, men jag försökte det med å det gick. Jag lärde mig att kärna smör å varje fredag fanns jag på Skövde smör- och äggorg. Jag hade (som jag nämmt) min syster till hjälp med smöret.

Så var jag framme (inne i) i Våmbs by och mura den bron där, å på en sida högg jag in årtåret 1894, som syns än idag, samt sprängde bort flera stora stubbar efter nedtagna träd å Våmbs kyrkogård. Och stenmuren på södra sidan om kyrkan har jag murat. Under tiden fick jag kännedom om att i Stommen, Våmb, hade bott ett folk vid namn Zetréus. Han hade drunknat i Jönköping, där han var på järnvägsbygge å Vaggeryds järnväg (jag blev nu fundersam), ty då jag var anställd hos Doktor Torstenson så hade rättaren där samma namn.

Ja, det var han, och hans änka var kvar som mjölkerska. Jag våga å fråga om hon ville komma till mig som hushållerska. Hon svara inte nej, men hon ville se hur det såg ut hos mig först. Hon kom och vi kom överens om att hon skulle flytta till mig den 14 mars 1895. Och hon kom som väl var, så jag slapp å vara ensam längre. Hennes namn var Matilda och jag förstod genast att det var en duktig människa, arbetsam, kunnig å rättvis, just en sådan som jag behövde.

Och så började ett nytt levnadsförhållande för oss båda. Jag vart befordrad till sjukvårdsdistinktionskorpral och på samma gång beordrad att göra beväringmöte å Axvall och regementsmöte. Inryckning den 3 april och utryckning den 25 september med en dagavlöning av 20 öre. Då blev Matilda ledsen att vara ensam så jag lejde en flicka till hjälp för 50 kr sommaren. Då utbröt difteri å Axvall, och det blev (som jag ana) min tur att sköta dem, dock ej

förrän på regementsmötet. Jag var på stora sjukhuset (som sedan blev skola) och kommenderad som översjukvaktare. Läkare på Skaraborgs (regemente) var Setterbom från Hjo och på I 6 regemente, Livjén. Jag hade lunginflammationer och knäskada att sköta samt att se till att arbetet gick som det skulle.

Så en dag kom Doktor Setterbom till mig där å sjukhuset och sade: ”Nu ska Frisk till Epidemisjukhuset ” (som var husarernas f.d. kokhus) ”och sköta difteripatienterna”, som var 19 st (fanns ej plats för fler). Den sjukvårdare som var där hade misskött sig, så han blev arresterad å fick sex dygns arrest. Ja, det var ej annat för mig än å lyda å gå, trots att mina patienter bad Doktorn att få behålla mig. Det var ingen trevlig order jag fick, så många sjukvårdare från I 6 som var lediga följde mig samt lovade titta till mig. Den kvällen gick mina tankar till hemmet. Tänkte särskilt på hur Matilda skulle ta det när hon fick veta det. Vi hade kommit överens om att bli ett par, då jag kom hem från mötet.

Liken på husarernas klosett

Jag skötte patienterna enligt Doktor Setterboms ordination, men så dog en och ett par dagar därefter nummer två och den tredje vaka jag över bå' dag och natt. Det var att släpa ut liken till husarernas VC, fanns ingen annan plats. Två klosetter fanns. De hade behövt var sin och jag en. Då skrev jag till våran regementsläkare Christenson i Skara å bad honom komma så fort som möjligt. Jag fick tala med honom dagen därpå. Han var hos mig och tacka mig för att jag hade skrivit. Han tog då del av å såg de medel jag hade att sköta dem med. ”Jag har fått lära helt annat”, sade jag.

”Det ska det bli och”, sade han. Sade ajö till oss alla och reste. Med tårar i ögonen fick jag ta emot tack av 16 sjuka för vad jag då hade gjort. Jag sade till dem att det kanske var den rätte jordiska läkaren.

Det är för mycket att här skriva om, men sedan jag dagen därefter fått de medel Christenson ordinerat, dog det ingen mer. Jag var

En sjukvårdsgrupp under Friskens tid.

angripen tre gånger men gick igenom. I slutet av juli månad var alla friska och fick ta en rekreation på sjukhuset, bada o.s.v. och sen resa hem.

Fick röka, vädra, städa, ”läsa epidemin” och resa även jag. Då var det en glädje å komma hem. Jag tror fullt och fast att det var Gud i första hand som hjälpte mig. Jag bad honom flitigt. Det vet jag att det har han alltid gjort (*hjälp mig*), eljest hade det vart’ slut med mig för längesen, så mycket som jag måste vara med om. Jag tror ej det finns många som det blivit utstakat en sådan levnadsbana som den jag haft, och jag kan ju här ej skriva om allt, men jag ska fortsätta litet till.

Jag blev befördrad för tredje gången och blev nu sjukvårdsfurir.

Den 22 december 1895 vigde prosten Hemberg i Skövde oss. Så blev vi ett par, jag å Matilda. Så besluta vi att göra en auktion den 8 mars på samma gång som en granne till oss skulle sälja möbler (han skulle resa till Amerika). Jag hade ju min avlidna hustrus kläder och likadant Matilda efter sin man. Denna auktion gick till

388 kronor. Så kom år 1896. Då slapp jag göra mer än regementsmötet och fältmanöver förstås. 1897 och 1898 inget vidare att nämna.

Så kom 1899. Då fick jag gå ut på beväringssmöte igen. När jag kom hem därifrån fick jag kommenderingsorder; kreaturssjukdom.

Mjältbrand hade då utbrutit. Det blev vakter av knektar på vägen vid stadens tullar. Mitt göromål blev att stå till överveterinärens förfogande. Vi reste ut med hästskjuts av en åkare i stan till de gårdar där det hade blivit dödsfall. Och vi ställde om (ordnade) deras besprutning, kalkning och nergrävning. Det var ej mindre än 16 fall på en gård vid namn Claesborg. Mitt logi var poliskontoret. För de andra hyrdes bostad i No. 10.

Det var svårt för Matilda därhemma. Ingen hjälp och havren var övermogen, men så fick jag order att möta våran f.d. regementsläkare Krona från Karlsborg vid Skövde station och bära hans väska till hotell Billingen. Han tog mig fri. Dagen efter meja vi här. Då var mor glad jag kom hem naturligtvis.

Nu måste jag flytta fram med min skildring, då inget av vikt är att anteckna. Jag stannar ett grand vid 1905. Den 28 augusti födde mor en pojke. Den 1 september skulle jag ut på regementsmöte. Det var ej annat än å lyda och lämna mor och barn samt djur i mors och Guds hand. Jag tjänstgjorde på sjukhuset. Det skulle bli krig mellan Sverige och Norge. Tre fältstarka bataljoner av Skaraborgs regemente skulle med samt en förbinderivagn. En doktor å två sjukvårdare. En skulle ha förbinderivagnen å en följa truppen. Avmarschen skulle ske från Axvall till Skövde den 9 september kl. 9 fm. Den 8 september kl. 8 em hade ingen av oss fått order. Då gick jag till regementsläkarens rum för att bädda hans säng. Mötte då honom. Han sa: "Furir Frisk skall med åt gränsen och ha befäl över förbinderivagnen" (som av sjukbäareavdelningen var packad och tillreds.) (Han gick å jag gick å bädda, å det gick fort.)

Tanken gick till hemmet och att jag hade sådant hemma. Om jag låtit doktorn veta det hade jag kanske sluppit. Det fanns förutom mig sju sjukvårdare inkommenderade, men då hade jag av dem ~~en~~

amnet "Feg och rädd", så jag gick med enligt order. Vi avmarschera en nionde från Axvall kl. 9 fm, som var en söndag, över Billingen till Skövde, där lastning skedde till kl. 8 em. Så rulla tåget iväg öderut. Kl. 5 fm var vi i Åmål.

Så hade vi tre marschdagar om fyra mil per dag, över Årjäng å till Töcksfors samt Töcksmarks Gästgivaregård, där expedition upprättades och där min vagn även blev stående. Jag hade vid varje rast fullt förhållande med fotvård m.m. En extra läkare, mycket ung, vid namn Erik Ringman var beordrad att hjälpa till, men han var ej mån om att göra det utan ville helst rapportera. De som kom ville ha hjälp och medicin, men så fick han rapport på sig själv för oförstånd i tjänsten och blev hemskickad. Då kom bataljonsläkare Nystedt från Borås, som var en duglig man.

Två mil från oss inåt gränsen arbeta manskapet med skyttegravar, strögräddshinder m.m. I staden Karlstad var fyra s.k. delegerade som förhandlade (förhandlade) om det skulle utbryta krig eller inte.

När det gått en tid, jag minns ej datum, så avgjordes fredsslutet. Det blev ej krig, men vi fick ändå vara kvar till den 18 oktober. Vid uppbrottet samlades Värmlands befolkning i tusental och tacka och gratulera för Skaraborgarna. De följde oss miljontals då vi lasta vid Åmots församling (möjligen vara Åmotsfors) järnvägsstation.

När jag kom hem hade den lille växt å mor var frisk och kry som vanligt.

1906 inget av vikt, men 1907 fick jag order att vara med vid värningsinskrivningar inom Skövde Rullföringsområde No. 37 och jag blev utvald till hjälp huvudsakligen åt tjänstgörande läkare. Börja i mars och fortsätta till mitten av april varje år, och den förrättningen jag med om i tolv år. 1913 flyttade Skaraborgs regemente från Axvall till Skövde och blev förlagt i nya kaserner, en bataljon i varje kasern. Det gamla sjukhus var då ej byggt. Vi fick ha de sjuka i gymnastiksalen. Översten var överste Carlsson. Regementsläkare var Doktor Olof Gertsén. På förflyttar jag mig till år 1918, ett minnesrikt år, då jag gjorde ett långmöte. Spanska sjukan kom. Vi hade många sjuka och

många dödsfall. Även i mitt hem dog en nioårig flicka. På två kompanier var ej något sjukdomsfall anmält, varför det beslöts att förlägga dessa på Axvall, i en barack i närheten av sjukhuset. Då blev jag naturligtvis kommenderad att följa med samt därtill fyra sjukbärare. Det gick rätt så bra en vecka, men så blev det regnigt å kallt väder. Då steg antalet sjukanmälda. Doktor Gertsén kom ej. Jag förrättade sjukvisitationer varje morgon och hade en fanjunkare till hjälp med skrivning. När vi varit där i 14 dagar hade jag 45 sjuka och ändå hade jag sänt tre till Trängens sjukhus i Skövde. Två dog där.

Jag hade inga sängar att lägga patienterna i, utan de fick ligga på sjuksalarnas golv. När jag skulle ta deras temperatur fick jag krypa på mina knän. Jag visste att det fanns 75 järnsängar i ett av I 6 regementsförråd. Jag bad vaktmästare Hammar att få låna dem, men det blev nej. Jag skrev och ringde om saken, men ingen kom. Så blev jag själv sjuk. Jag var på telefonstationen, som var belägen vid Axvalls hotell, drygt en halv kilometer från sjukhuset och ringde till föräldrarna till en pojk som var ganska sjuk. Bad dem komma så fort som möjligt. Telefonrummet var ju smittat, det var klart (ty där var många som ringde.) Det kom som en klump i bröstet på mig så jag knappt kunde andas, två måste leda mig till sjukhuset där jag bodde i en sal jämte de fyra bärare som jag tidigare nämnt. Jag blev svårt sjuk. Kl. 2 på natten bad jag om hjälp, ty jag flöt i sängen av svett. Temperaturen var 41 grader. De var bra mot mig. Jag låna av dem såväl linne som lakan. På morron bad jag en av dem ringa till Gertsén om mig. Dessutom bad jag honom att gå till dåvarande landsfiskal Mogren, som jag var mycket god vän med, för att be honom låna mig en fjärdedels liter konjak. Det fick jag och förtärde konjaken teskedsvis plus friskt vatten.

Så kom äntligen Doktor Gertsén i sällskap med Majoren Sjöberg (befälhavare för beväringkontingenten det året). Gertséns hjälp var denna: "Kors i Jesu namn, är Frisk också sjuk?" (Gertsén var vid det tillfället mer än halvfull.) Jag började då gråta. Han undersökte mig

ej. Jag hörde Majoren yttra till honom: ”Säg inga hårda ord åt Frisk, han har gjort så mycket för de sjuka, så det är förunderligt att han stått gott som han har gjort.”

Efter ett dygn kom en doktor från Västerås vid namn Grönberg, en duglig läkare. Han kom till mig genast, gjorde en noggrann undersökning. Därefter sade han: ”Var ej ledsen Frisk. Han har så kraftigt hjärta och dito kropp. Nu skall han få mediciner, så han ska gå igenom.”

Så fick pojarna sköta mig. Efter fyra dygns sängliggande gick jag upp, men jag måste hålla mig i de föremål som fanns, ty jag var som en nyfödd kalv. För hit å dit å så i sängen igen med kläderna på. Där låg jag på rygg med hopknäppta händer och bad högt och allvarligt till Gud om hjälp. Jag minns än att sjuksalen blev full, särskilt av de underbefäl och manskap som var friska, och de hörde på mig. Jag bad till Gud även för min fru och barnen därhemma som ej visste att de hade mig på Axvall, ej heller om min sjukdom. Det gavs ju ej tillfälle, utan det var bara att i hast packa och bege sig till Skövde station och tåget för att åka med två kompanier till Axvall som sjukvårdare. Ibland fick jag heta ”Doktor” med.

Jag blev bättre för var’ dag. Och jag kan ej till fullo tacka Gud därför samt att han sände läkare som gjorde mig bra.

Vi blev goda vänner. Han skicka mig ett stort fotografi på sig själv. Han fick ett av mig till minne av mötet.

Vid den tjänstgöringen fick jag följa med dem som skulle till Trängens sjukhus för vård, och det var många. Jag fick då tillfälle att se den yngling avlida som jag ringde om då jag blev sjuk. Ja, det var ett tråkigt möte, men det blev så till slut att jag kom hem till de mina – mycket förändrad sade dom – och i bröstet satt liksom en klump och hindra mig, då jag skulle arbeta. Det var liksom astma, svårt att andas och det finns där än.

Strax efter hemkomsten fick jag order att infinna mig å 7:e kompaniet för att mottaga svärdsmedaljen som jag av Konungen blivit benådad (välsignad) med.

Åren 1919-1920 inget vidare att anteckna, men 1921 är ett minnesår för mig. Det var så att Sveriges indelta tyckte att de hade för liten avlöning i tjänstgöring samt efter avsked för liten pension. Då beslutades det på initiativ av Älvsborgs Regementes indelta, att vi skulle uppvakta vederbörande i Stockholm angående denna sak. Skrivelser avsändes till alla regementen, att de skulle välja ett ombud. Och för Skaraborgarna valdes jag (enhälligt), men frågan var vem som skulle bekosta resan, ty det gjorde ej regementet (inte truppbiljett ens). Vi besluta att alla då kvarvarande skulle sända ombudet en krona. Och det kom 83 st. Vid andra regementen fick ombudet anslag på ända upp till 300 kronor.

Så kom dagen då resan skulle företagas, nämligen den 27 oktober. Alla valda som var kvar i tjänst skulle resa i uniform (paraddräkt). Övriga valda i civildräkt. Det blev 24 regementen som var med om uppvaktningen, således 24 man, därav 12 i tjänst och 12 med avsked. Vi hade fått lov att bo och vistas och även få mat på Svea Garde. Dåvarande chefen vid namn Silversvärd hade förut varit vid Älvsborgarna. Ombudet för I 15, furir Blomberg, skrev till honom om denna vår sak. Han var mycket human mot oss. När vi kom till Stockholms central hade han ställt (ordnat fram) bilar åt oss. När vi kom till Svea Garde fick vi disponera logement som var tillreds med rena lakan och nya filter. Vid kvällsmaten kom översten till oss i matsalen, hälsa i hand å fråga hur vi hade det, hur många år vi tjänat o.s.v. Jag med flera blev rörda, så tårarna kom över ett sådant mottagande. Översten tog även reda på hur dags vi fick uppvakta Kungen, vilken vi tänkt tala med först. Och han lovade kl. 2.

Så kröp vi då i säng. Vid revej steg vi opp och så om en stund marschera vi till matsalen, där vi fick kaffe plus en härlig frukost. Sedan vid tiotiden kom översten till oss igen, och då ville han att vi skulle företaga en förövning i och för uppvaktningen. Och han skulle då ponera (föreställa) vara Kung och vi valde en furir från I 15 vid namn Blomberg, som skulle leda den viktiga posten.

Vi ställde upp oss och översten kom in. Blomberg lämna av och

sade några ord om vad vi ville, men det gick ej bra, tyckte översten. Vi gjorde ett försök till, men det ville ej översten godkänna.

”Ni får bland eder välja en annan ledare, ty Blomberg talade för lågt”, sa översten.

Goddag, ers Majestät!

Ja, så ville de enhälligt ha mig och jag tog åt mig det. Jag ställde upp dem så de som var i uniform stod i första ledet och de civila i andra. Och så kom översten för tredje gången, stanna inför dörren och hälsa ”Goddag”. Jag hade givit dem instruktioner att med hög röst hälsa igen; ”Goddag, ers Majestät”. Så kom han till mig och frågade vad jag hette och vad jag ville. Jag svara: ”Vi kvarvarande rester av Sveriges indelta manskap, vilka enligt riksdagsbeslut skall i en snar framtid fullständigt försvinna hava medelst ombud från vederbörliga regementen rest hit för att uppvakta ers Majestät för förbättrade pensionsförmåner efter avskedet, och vågar härmed i underdånighet framställa följande siffror: För korpral som läst i skolor m.m. 400 kronor, för vice korpral 350 kronor, för vanlig soldat 300 kronor samt begravningshjälp för hustrun 75 kronor.”

”Det gick bra”, sa översten. Så dagen därpå den 27 oktober begav vi oss till Slottet. Hade fått lov att uppvakta Kungen kl. 2 på slottet, vänstra flygeln, tredje våningen. Jag ställde upp lika som förut med fyra stegs avstånd mellan leden. Och Kungen kom, gjorde fint ställningssteg inför dörren och hälsade: ”Goddag, indelta soldater. Vi svarade:”Goddag ers Majestät.”

Så steg han fram till mig, klappa mig på vänstra axeln samt fråga vad jag hette och vad jag ville honom. Jag svara som jag nämnt härovan. Då sade han:”Läs upp skrivelsen för mig”. Då jag gjort det tog han emot papperet. Och hans svar var följande: ”Jag skall låta mina ministrar undersöka denna eder sak. Det ska fram för kommande riksdag, och sedan det har genomgått en noggrann undersökning, så skall jag vara den förste som tillstyrker denna eder begäran.” (Det var ju ett vackert svar), varför jag utropade med hög

röst: "Tack, ers Majestät". Sedan gick kungen och hälsa på alla och fråga vad de hette (och de civilklädda) hur många år de tjänat med mera. Så gick han till dörren, gjorde helt om och utropade: "Farväl, indelta soldater." Vi svarade: "Farväl ers Majestät".

När vi kom ner på slottsgården var där mycket folk. Vi blev fotograferade av många med kameror. Samma dag uppvaktade vi Hjalmar Branting i och för samma sak. Han var mycket motig. Hans svar lydde så: "Här äro så mycket uppvaktningar nu, och nöd och elände äro i landet. Kassorna äro tomma så jag kan ej gå med på eder begäran."

Jag svara angående nöden och kassornas tomhet "att det var ju ej vi skuld till, då vi inget fått eller begärt förrän nu". Jag tillade att "Vadstenas krigsmannahuskassa nog skulle tåla den lilla åderlåtning det skulle bliva om vi tillerkändes de summor vi begärt" samt anhållde vördsamt att han mottog våran skrivelse, då Kungen mottagit den och samtidigt avgivit ovannämnda svar.

Med helt andra känslor (än vad som var för Kungen) lämnade vi Branting. Så gick vi i fullt yrväder till Svea Garde där vi fick en härlig kvällsmat. Översten kom även då. Jag ropa: "Givakt!", och han sade: "Sitt ner och ät!"

Så kom han till mig och tacka. Han hade redan fått del av hur vår uppvaktning gått, och han tillfråga även de andra 23 hur de tyckte. En av dem stod upp och tala. Och jag fick beröm. När han gick utropade jag: "Leve Översten!" Och han fick fyra kraftiga hurrarop. När vi kom till kasern där vi bodde blev jag kallad till kompaniadjutanten för 8:e kompaniet, Fanjunkare Pettersson, i hans privata bostad, i sällskap med hans fru och son och jag fick beröm och konjak.

När jag kom till logementet, där kamraterna var lagda, räckte Furir Blomberg mig handen och sade: "Tack du hederlige kamrat, för vad du gjort i dag. Aldrig trodde jag du skulle fylla uppgiften så bra."

Morgonen därpå gjorde vi oss i ordning. Då gällde uppvaktningen

hos Statsminister Pehr Albin Hansson. Vi anlände dit och fick vänta cirka en halvtimme, ty han var ej hemma. Han kom sen och tog vänligt emot oss med dessa ord: ”Se, vad granna gubbar och jag har ej så många stolar så jag kan bjuda er sitta ner.”

Jag svara: ”Vi är gamla, men vi orkar allt att stå en stund, för övrigt, en uppvaktning ska inte ske sittande.”

”Nå, vad vill ni mig nu, då?”

Jag lämnade honom den skriftliga petitionen, vilken han läste och tyckte det var blygsamma summor vi begärde. Och för så vitt det finns något att få i de kassor som är avsedda för sådant ändamål skulle han ej vara däremot.

”För mig å mina kamrater frambär jag såsom varande deras talesman ett hjärtligt tack redan nu.” Och så adjö.

Nu hade vi Pensionsstyrelsen kvar och då beslutade vi att bland oss välja tre stycken som i buss skulle bege sig dit, med samma petitionsskrivelse. Det blev jag och två av dom andra.

Pensionsstyrelsen svara att då ärendet behandlats och tillstyrkts av de andra och kom till deras expedition, så skulle de ej avslå utan utbetala de beviljade medlen.

Så var det slut på vår uppvaktning, men vi var kvar en dag och besåg Stockholm. En del hade släkt där. Jag gick till Göta Livgarde och begärde att få se deras sjukrum. Och med nöje ville sjuksyster visa mig hur deras sjuka hade det. Och jag blev väldigt överraskad att se att deras lindrigt sjuka hade det så rent och snyggt. Så reste vi från Stockholm till våra hemorter med den glada tanken att vi lyckats bra i vårt företag, som vi hoppades skulle bli till hjälp för oss och våra kamrater.

Matilda fick sluta sitt jordeliv

År 1938. Då sjukna min fru, då måste jag hämta läkare. Doktor Hörle var här två gånger och så en Doktor Rydner. Han hjälpte mig så hon kom till Skaraborgs Läns sjukhem i Skövde, men någon räddning för döden stod ej i någon läkares makt, ty den 22 december

kl. 5 fm fick hon lugnt å stilla sluta sitt jordeliv efter 27 dygns vistelse därstädes. Det var då 43 år sedan prosten Hemberg vigde oss. Hon fick en storartad begravning. Sång, kransar å blommor, å det var hon värd, ty det var en omsorgsfull, trogen å duktig maka, som jag djupt sörjer så länge jag lever.

Så kunde jag ej längre ha jordbruk utan besluta att medelst auktion den 16 mars 1939 sälja djur plus allt yttre. Jag hade då tagit avsked från regementet, efter 45 och ett halvt års tjänstetid. Jag fick det vitsordet i avskedspasset, att jag mig ”utmärkte väl skickat”.

Jag fick arrendera torpet på fem år, och har i min tur arrenderat bort detsamma utom bostad. Och här bor jag nu ensam och gör vad jag orkar. Det går en dag i sänder. Jag är tacksam till Gud varje kväll att jag slipper ligga i plågor. Huru längen, det vet jag ej.

Jag har varit med om mycket ”styft” arbete, och det känns nog. Ibland är det som jag ej skulle orka något. Jag har tre söner i närheten, som är gifta och har det bra gudskelov. Och det är ej så långt emellan någon av dem. De tittar till mig. Om jag lever till den 25 januari 1941 blir jag 74 år.

Och härmed avslutar jag min s.k levnadsbeskrivning. Det hade nog kunnat vara mer att anteckna, men detta får vara nog.

Hentorp, Våmb 26/7 1940.

C. A. Larsson Frisk

Redaktionell kommentar:

I Billingsbygden 1993 har Lennart Larsson i en artikel om ”Soldattorpen i Hentorp” skrivit om soldattorpet nr 765, där sjukvårdsfurir Carl Alfred Frisk bodde från 1892 och fram till sin död den 7 oktober 1942.

Hans andra hustru, Matilda, födde åtta barn, varav en flicka dog i Spanska sjukan 1918, som vi kunde läsa i Frisks egen levnadsbeskrivning ovan. Detta berättar Inez Frisk Nordgren i Hjo, som är ett av Frisks barnbarn.